

PLA D'ACCIÓ TUTORIAL (PAT)

Màster en Formació de professors d'espanyol com a llengua estrangera (MFPELE)

Comissió de màster-UB: Jaume Batlle, Vicenta González, Joan-Tomàs Pujolà, Elisa Rosado

Persona de referència: Elisa Rosado

Introducció

La transició als estudis universitaris és un procés complex i delicat; sense l'atenció adequada, l'adaptació a un nou context educatiu pot arribar a resultar problemàtica (Gairín, Figuera & Triadó, 2010). Per mirar de dissenyar una estratègia d'assessorament que, en consonància amb l'establert per l'Estatut de la Universitat de Barcelona, faciliti la inserció i posterior acompanyament de l'alumnat en els estudis universitaris, des de la Facultat d'Educació es dissenya i planifica el *Pla d'acció tutorial de la Facultat d'Educació* (PAT-Edu2021); el seu objectiu és fomentar el compromís i la implicació de tots els agents que hi participen per tal d'afavorir el procés d'integració de tot l'alumnat i completar un procés de formació integral, més enllà de l'assimilació de continguts i l'acreditació acadèmica (PAT-Edu2021, p.1).

El trànsit experimentat per l'alumnat que ingressa a estudis de postgrau no és menys complex i presenta una casuística específica que varia en cada curs acadèmic; aquest alumnat, si bé ja ha cursat estudis superiors, mostra formacions, experiències i interessos molt diversos, generadors, de complexitat i, a la vegada, d'una extraordinària riquesa. En el cas concret del *Màster en Formació de professors d'espanyol com a llengua estrangera* (MFPELE), la intenció de l'equip de coordinació i de tot l'equip docent del, és poder trobar cada curs acadèmic quines són les estratègies més adequades per mirar d'adaptar-se a aquesta diversitat, a aquesta riquesa, a les necessitats específiques de cada promoció que cursa el nostre programa de formació.

Com s'especifica al *Pla d'acció tutorial de la Facultat d'Educació* (PAT-Edu2021), aprovat en Junta de Facultat d'Educació el dia 3 de juny de 2021, per tal de poder complir amb els objectius generals d'acció tutorial, es realitzen activitats i processos específics per tal de fer un seguiment íntegre i responsable del procés formatiu de l'alumnat. En el cas del *Màster en Formació de professors d'espanyol com a llengua estrangera* (MFPELE), que segueix els supòsits expressats en el PAT de facultat, aquesta acció tutorial general es concreta en les següents **accions específiques**, ubicades en tres moments del procés formatiu:

- a) accions específiques **prèvies**: abans de la formalització de la matrícula; pròpies de l'ingrés al programa
- b) accions específiques dutes a terme **durant** el procés de formació de l'alumnat: adaptació inicial; seguiment dels 3 semestres, amb especial atenció al trànsit al 2n any acadèmic (en el MFPELE es cursa un total de 90 crèdits)
- c) accions específiques per a la **culminació** i tancament del programa de formació: les Pràctiques docents i el Treball de fi de màster (transició al mercat laboral i/o continuïtat de la formació)

Això, com es detalla a documents informatius previs, com ara l'Autoinforme d'Accreditació de 2021 (AIA2021), i en la línia del que vam avançar a l'informe de seguiment de centre (ISC2019), es duu a terme a través d'**eines específiques i processos complementaris**, concretament:

- l'organització de **reunions informatives** amb temàtica específica i
- l'elaboració del **e-Portafolis** reflexiu i formatiu (e-PF)

Les accions específiques descrites es van formular com a propostes de millora en els documents esmentats (v. ISC-2019) i, encara que algunes d'aquestes propostes es consideren assolides a l'AIA-2021, la seva implementació implica un procés constant de **seguiment, reflexió i revisió**, com és inherent a tota innovació docent.

1. L'acció tutorial en el MFPELE i el PAT de la Facultat d'Educació

La definició, el disseny i implementació de les tasques de tutorització de l'alumnat del MFPELE, estan directament relacionats amb els **objectius generals i específics** proposats des de la Facultat d'Educació (PAT-Edu2021, p. 3-4) que s'hi inclouen a continuació:

Objectius generals per portar a terme:

- 1) *Facilitar el procés de transició i adaptació de l'estudiant a la universitat*
- 2) *Oferir informació, orientació i recursos per a l'aprenentatge i promoure la participació universitària*
- 3) *Assessorar en la configuració de l'itinerari curricular de l'estudiant promovent l'accés al mercat de treball*
- 4) *Proporcionar els camins de la formació continuada*

Objectius específics per portar a terme:

- 1) *Proporcionar informació als estudiants sobre els objectius, l'estructura i les dinàmiques de funcionament dels estudis oferts per la Facultat*
- 2) *Establir els mecanismes adequats per a l'acollida dels estudiants en la fase inicial del programa formatiu*
- 3) *Acompanyar els estudiants per afavorir la creació de condicions generadores d'aprenentatge*
- 4) *Organitzar i desenvolupar accions d'assessorament i d'orientació que permetin fer un seguiment individualitzat del procés acadèmic i formatiu dels estudiants*
- 5) *Assessorar els estudiants en el disseny del seu itinerari curricular i formatiu, parant esment a cada realitat específica*
- 6) *Difondre informació d'interès per als estudiants: estades formatives, convocatòries de beques i ajuts, oferta formativa, etc.*
- 7) *Fomentar, motivar i incentivar l'autonomia en el procés d'aprenentatge per a l'assoliment de les aspiracions acadèmiques i professionals dels estudiants*
- 8) *Assessorar i orientar els futurs graduats en aspectes vinculats a la continuïtat de la seva formació i/o inserció professional*

Així, aquestes tasques de tutorització inclouen, per una banda, la realització de reunions informatives específiques i sessions de tutoria grupals i individuals (programades des de

coordinació o sol·licitades per l'alumnat) i, per altra, la implementació de l'e-PF com a eina de seguiment acadèmic individual i amb projecció de futur.

En les primeres és la institució qui pren la iniciativa i "porta l'alumne de la mà", presentant-li noves informacions, actors i rutines, resolent dubtes i responent preguntes, siguin de tipus general i quotidià o de caràcter estrictament acadèmic... mirant de proporcionar-li tota la informació que li permeti desenvolupar-se i moure's en el nou context al qual s'hi incorpora. El segon tipus d'accions requereix que l'equip docent implicat (docents d'assignatura, tutora de Portafolis, tutors de TFM) assumeixi el paper de guia i observador del desenvolupament, el creixement d'un alumnat que plasma les seves experiències i la seva evolució dins el programa. Ambdós tipus d'accions es descriuen a continuació.

1. Reunions informatives amb temàtica específica

Per tal d'afavorir l'acollida de l'alumnat de primer curs en el context universitari d'acord amb els principis d'autonomia i equitat (PAT-Edu2021, p.2), des de la Coordinació i Comissió acadèmica del MFPELE, en diferents moments es programen activitats específiques amb l'objectiu d'orientar els estudiants, acadèmica i professionalment. Aquestes activitats es duen a terme amb la participació i implicació activa del professorat; en consonància també amb el que es recull al PAT de la Facultat, per tal "(d')adequar el rol del professorat universitari i les metodologies pedagògiques/didàctiques emprades als nous perfils d'estudiants que accedeixen a la Facultat i a les noves demandes socials i professionals" (PAT-Edu2021, p. 2). El propòsit d'aquestes activitats és respondre adequadament a les necessitats específiques de l'alumnat tot facilitant:

- una **guia** contextualitzada per a la seva incorporació al màster
- **respostes** a les seves necessitats durant el desenvolupament del programa (seguiment d'assignatures, desenvolupament de competències i assoliment d'objectius) i
- **atenció i orientació** en relació amb les seves perspectives per al futur en termes 1) d'inserció laboral en institucions i entitats relacionades amb l'ensenyament d'ELE i 2) la recerca en disciplines relacionades un cop finalitzada la formació.

És per a nosaltres fonamental que la comunicació amb l'alumnat sigui en tot moment fluida i transparent, que les vies de comunicació amb coordinació i professorat siguin clares i accessibles des de l'inici de la seva formació i treballem per mantenir-ho com una constant durant el transcurs de tot l'itinerari formatiu. A continuació, descrivim les accions de suport i orientació específiques que es duen a terme, tant a l'inici i al final del programa com en el seguiment continuat del procés formatiu que del MFPELE.

1.1 Accions específiques a l'inici del programa

L'atenció individualitzada esdevé cabdal per a resoldre dubtes relatius a la planificació dels estudis o, per exemple, l'elecció d'optatives; i en aquest procés d'orientació personalitzada és crucial tenir en compte la formació i interessos específics dels estudiants. Com recullen l'objectiu general 3 i els objectius específics 4 i 5 del PAT-Edu2021, creiem que "s'ha de prioritzar i adequar la informació segons les necessitats adaptatives, acadèmiques i professionals dels estudiants" (p. 2-3).

L'atenció a l'alumnat de nova incorporació es fa, doncs, de forma personalitzada. Des de coordinació es facilita (per correu electrònic, presencialment o per videoconferència) tota la informació necessària per a garantir una òptima integració de l'alumnat, relativa tant a l'estructura i organització del programa, com als continguts de les diferents assignatures. En la resolució de dubtes i consultes relatius al procés de matriculació, comptem amb l'ajut inestimable, eficaç i constant, del personal de la Secretaria de màsters de la Facultat d'Educació.

A l'inici del curs es programen des de la coordinació de màster als dos centres educatius responsables (UB i UPF) unes **sessions d'acollida i benvinguda** a l'estudiant, a càrrec de les coordinadores i amb la participació de bona part del professorat. L'objectiu d'aquestes sessions és ubicar a l'alumnat dins el context del programa, dels centres educatius i campus universitaris. Atès que totes les assignatures (obligatòries i optatives) fan servir els entorns virtuals proporcionats des de les universitats responsables (Campus Virtual - UB; Aula global - UPF), les jornades d'acollida també serveixen per a introduir als nous alumnes a les eines i possibilitats que aquests entorns.

Molt especialment, es fa èmfasi en donar visibilitat als serveis d'atenció i suport a l'alumnat per tal de vincular-los a l'experiència acadèmica del nou alumnat (PAT-Edu2021, p.3). En aquest sentit, posem en valor com els programes de màster rebem l'ajut constant del Vicedegana d'Afers Acadèmics i d'Innovació Docent i de la Facultat d'Educació en general: els recordatoris i actualitzacions de les informacions i serveis disponibles ens permeten estar al dia de les possibles novetats rellevants per al nostre alumnat.

Destaquem, per últim, la **reunió informativa sobre mobilitat internacional** i estades a l'estranger que es fa a l'inici del semestre 1. Des de l'Oficina de Relacions Internacionals (ORI) de la Facultat d'Educació s'organitza cada any una sessió informativa per als estudiants que poden interessar-se en programes de mobilitat internacional. En aquestes sessions, a càrrec del Responsable Oficina de Relacions Internacionals-UB, s'informa puntualment de quins són els requisits i els terminis per a formalitzar la sol·licitud, quines són prestacions de les beques i els convenis vigents, emfasitzant quins convenis estan especialment recomanats per a l'alumnat del MFPELE, i quins procediments caldrà seguir (v. Objectiu específic 6, PAT-Edu2021). Ateses les característiques del nostre programa i els interessos del nostre alumnat, la utilitat d'aquesta sessió és inqüestionable. Volem, un cop més, destacar com des de l'ORI s'atén eficaç i ràpidament tots els dubtes i qüestions plantejades per l'alumnat interessat en estades de mobilitat internacional, no només a l'inici del primer any de màster sinó en qualsevol punt del procés formatiu.

1.2 Accions específiques durant el desenvolupament dels estudis

En la línia del què s'indica al PAT-Edu2021, la finalitat de la implementació de l'acció tutorial al nostre ensenyament de màster "és construir un procés continu i sistemàtic d'ajuda i assessorament al llarg de la trajectòria formativa, personal i professional dels estudiants" (p. 2). Mantenint el format de acció tutorial personalitzada, durant el transcurs del programa es programen reunions informatives amb objectius específics, tal com es descriu a continuació:

Pel que fa a les **reunions informatives sobre la realització de les Pràctiques docents** (2 reunions, a l'inici i al final del semestre 2), a la primera sessió informativa, els coordinadors de pràctiques presenten els centres col·laboradors, detallen el procediment i els criteris d'assignació de places

i informen de la dinàmica de seguiment i tutories que es duu a terme. Les *Pràctiques docents* es realitzen al segon semestre i permeten als estudiants observar i implementar els coneixements treballats en les matèries obligatòries en un context docent real (centres a Barcelona i fora de Barcelona, incloent institucions estrangeres). (Responsable: Coordinació de Pràctiques docents).

Abans de l'inici de la seva estada en el centre de pràctiques, l'alumnat ja té una tasca (que ha d'incorporar en el seu e-PF) en la qual ha de reflexionar sobre els seus objectius professionals i els seus objectius formatius. Aquesta informació la comparteix l'alumne amb el tutor del centre de pràctiques abans de la primera tutoria amb ell el coordinador de la facultat. Aquest intercanvi d'informació, molt ben valorat pels tutors dels centres, permet a més de programar unes pràctiques individualitzades, una orientació professional tant des de la perspectiva del tutor com del coordinador de la facultat.

Tant aquestes accions com el plantejament i desenvolupament de les pràctiques del MFPELE estan en clara i directa consonància amb els objectius generals 3 i 4, i l'objectiu específic 8 del PAT de la facultat (p. 3-4). La feina d'assessorament i orientació que es duu a terme en el context de l'assignatura esdevé cabdal perquè l'alumnat prengui consciència de la realitat de les aules i escoles d'espanyol com a llengua estrangera. A més, aquest contacte amb el món laboral real permet als futurs graduats contextualitzar la seva formació, aplicant-hi molts dels coneixements adquirits en el transcurs del programa a contextos reals. En relació amb la inserció professional de l'alumnat, volem destacar com, de fet, no pocs egressats del MFPELE han pogut accedir al mercat de treball en els mateixos centres on van realitzar les seves pràctiques.

Finalment, destaquem com des de la coordinació del màster, UB es programen dues **reunions informatives sobre la realització del TFM** (al final del semestre 2; a l'inici del semestre 3). En aquestes reunions es tracten temes generals sobre el plantejament, contingut i format del TFM i el paper del tutor de TFM. En línia de l'establert als objectius específics 7 i 8 del PAT de la Facultat d'Educació (p. 4), el suport i la tutorització que es proporciona per a l'elaboració del TFM busquen fomentar i incentivar l'autonomia de l'alumnat en el procés d'aprenentatge integral que suposa l'elaboració del TFM. Aquest treball suposa la seva contribució a l'àrea d'estudi i, per a molts estudiants, el primer pas en la seva trajectòria investigadora i/o professional; l'assessorament que es proporciona als futurs egressats mira d'emfasitzar, per una banda, l'estreta vinculació de la recerca i la docència en la nostra àrea de coneixement i, per l'altra, la rellevància de la formació compromesa i continuada.

Adicionalment, es programen Tallers formatius complementaris amb temàtiques que miren d'adaptar-se a les necessitats i expectatives de l'alumnat (Responsable: Coordinació UB del MFPELE, CRAI-UB Mundet).

1.3 Accions específiques en la fase final dels estudis

Durant la fase final dels estudis es realitzen accions de formació i orientació específiques relacionades amb la seva projecció professional, docent i investigadora, més enllà del programa de màster. En aquest sentit, es proporciona orientació sobre:

- Les possibilitats d'**inserció professional** en institucions dedicades a l'ensenyament de l'espanyol (dins i fora de l'Estat), amb la sol·licitud de lectorats atorgats des d'entitats

- oficials (p. ex. Ministeri d'Exteriors) o de beques o ajuts per a la continuïtat en altres estudis de postgrau. (Responsables Coordinació UB i UPF)
- En relació amb la **difusió de treballs de recerca** elaborats dins el programa, s'ofereix als alumnes la possibilitat de fer públics els seus treballs finals de màster dins el dipòsit digital de TFM del MFPELE, gestionat des del CRAI-UB, i/o se li donen indicacions sobre com procedir per a la seva publicació en revistes especialitzades de l'àrea.
 - Les opcions de **formació continuada i desenvolupament professional** que suposa l'ús del seu e-PF personal el qual, a més d'eina de reflexió durant el procés formatiu, pot esdevenir una valuosa eina per a la seva projecció professional (v. secció *L'e-Portafolis Reflexiu-Formatiu*)

2. L'e-Portafolis Reflexiu-Formatiu

De forma complementària a les eines específiques de suport tutorial que s'acaben de descriure, des de l'edició 2019-2020, al MFPELE fem servir el Portafolis Formatiu (e-PF), una eina d'acompanyament i seguiment individualitzat que funciona alhora com a recurs d'aprenentatge i com a instrument d'avaluació formativa de l'alumnat, en la línia dels Objectius específics 3 i 4 formulats al PAT de la Facultat d'Educació (2021). La nostra acció tutorial es complementa, doncs, amb l'ús de l'e-PF, que es combina amb els sistemes d'avaluació propis de les diferents assignatures i que permet, per una banda, fer un seguiment individualitzat de l'**itinerari acadèmic** de cada alumne i, per l'altra, observar la seva evolució en el transcurs del programa, des de la seva arribada a la defensa del TFM.

L'acompanyament de l'e-PF es duu a terme en quatre períodes distribuïts al llarg del procés formatiu del màster: *Inici*, *Primer seguiment*, *Segon seguiment* i *Tancament*. Cada un d'aquests períodes es vincula amb el comentari sobre mostres específiques, com ara el *Punt de Partida*, les *Pràctiques docents* o el *TFM*, i sobre mostres escollides per l'alumne, qui justifica la seva tria explicant què suposen aquestes per a la seva experiència formativa. A més de les reunions informatives grupals, els alumnes tenen l'oportunitat de concertar tutories i rebre retroalimentació sobre el seu acompliment en l'e-PF a través del campus virtual en cada una d'aquestes etapes.

L'e-PF del MFPELE constitueix una valuosa eina d'autoregulació de l'aprenentatge per a l'estudiant: la reflexió que fomenta li permet ponderar el propi procés formatiu alhora que construeix la seva pròpia identitat com a docent. L'acompanyament que fa la tutora de e-PF busca crear un espai d'interacció amb l'alumne en el qual, en la línia definida al PAT de la Facultat d'Educació (v. Objectius específics 4 i 5, PAT-Edu2021), s'assessora i orienta l'alumne de forma individualitzada tot donant-li suport per a **identificar**:

- els seus **assoliments d'aprenentatge** docent, les habilitats que adquireixen i com transferir-les a altres àmbits de la seva pràctica docent
- les possibles **àrees de dificultat** en el desenvolupament de les seves competències docents
- els espais d'intervenció i la possibilitat d'establir **objectius de desenvolupament** docent individuals a curt, mitjà i llarg termini, en funció del propi bagatge, interessos i necessitats

Un altre dels propòsits de l'acompanyament de l'e-PF és promoure que l'alumne s'apropriï de l'eina per a continuar amb el desenvolupament professional i d'aprenentatge al llarg de la vida, iniciat amb el procés formatiu del màster (v. Objectius específics 7 i 8, PAT-Edu2021). Les reflexions derivades de la realització i el seguiment de l'e-PF deriven en un itinerari únic dissenyat pel propi alumne, amb metes a mitjà o llarg termini. D'aquesta manera, els processos reflexius i d'aprenentatge es van ampliant, enriquint i projectant-se cap a la carrera docent. Prova d'això és que alguns e-PF d'alumnes iniciats en el context del MFPELE continuen sent utilitzats pels seus autors més enllà de la finalització dels estudis, com a part del seu desenvolupament professional docent i com a carta de presentació laboral (v. Objectius generals 3 i 4, PAT-Edu2021; v. punt 1.3 Accions específiques en la fase final dels estudis).

3. Reflexió final

Com s'indicava a l'autoinforme d'acreditació (AIA2021), i en la línia del proposat pel PAT de la Facultat d'Educació (2021), des del MFPELE es promou que el professorat assumeixi funcions d'orientació acadèmica i professional de l'alumnat, mirant d'adaptar-se al seu desenvolupament d'una forma individualitzada i ajustada a les seves circumstàncies i necessitats. Més enllà de transmetre coneixements i explicar els continguts de les seves assignatures, els docents miren d'assumir aquest doble rol de professor-tutor per tal d'ajudar a cada alumne a orientar-se, a familiaritzar-se amb els recursos que ofereixen el programa la facultat, la Universitat... i a definir la seva trajectòria dins el programa i més enllà, orientant i preparant-li per a la seva inserció en el món professional.

El compromís del nostre professorat amb la innovació i formació continuada és altíssim. A més, des del programa es fomenta la implicació i participació dels professors-tutors en les diverses accions dutes a terme per acompanyar a l'estudiant durant la seva trajectòria. Per tal de preparar-se per aquesta tasca, es duen a terme activitats de formació específica en innovació i planificació docent per tal de disposar de les eines apropiades tant per fer un seguiment detallat i avaluar l'aprenentatge de l'alumnat, com per a ajudar-lo en el seu procés de reflexió i autoregulació.